

ВПЛИВ ЕРОЗІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА БОНІТЕТ ҐРУНТІВ В ЛАНДШАФТАХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ПОДІЛЛЯ

Чернюк Г.В.

cherniuk@kpmi.edu.ua

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

The publication contains the boning data of gray and dark gray forest and black earth soils of Podillya by yield of cereals, winter wheat and corn and evaluating their fertility under the influence of erosion processes in landscape areas of the territorial communities of Western Podillya. For the forecast of environmental consequences there are points of favorable slopes for agricultural use in applied geographical studies

Key words: soils, economic lands, bony, slopes, erosion.

Під час проведення прикладних ландшафтних досліджень та для оцінки сприятливості природних територіальних комплексів для землеробства та інших цілей на території господарських громад Тернопільської та Хмельницької областей визначено бонітети головних типів ґрунтів за різноманітними опублікованими та фондовими матеріалами [1, 2].

Не всі фактори і процеси, що впливають на придатність земель для сільського господарства та зменшення бонітету ґрунтів, піддаються емпіричному оцінюванню. Для головних факторів і процесів, до яких належать ерозія, крутизна схилів, загроза дефляції, механічний склад, перезволоження, кам'янистість, кислотність, підтоплення, оглеєння і забруднення ґрунтів, розроблені оцінки в балах і поправочні коефіцієнти [2].

Результати досліджень. Найкращі землі для сільськогосподарського використання з родючими чорноземними і темно-сірими ґрунтами розташовані на території центральних і південно-східних районів Тернопільської та центральних та південних районів Хмельницької областей [2].

Вагомою якісною характеристикою сільськогосподарських угідь регіону є бонітування ґрунтів. У Західному Поділлі середній зважений показник бонітету становить 39 балів. Проте, спостерігаються значні відмінності бонітету в розрізі адміністративних районів і територіальних громад в залежності від переважаючих ландшафтних місцевостей і урочищ з відповідними типами ґрунтів (табл. 1).

Відмінності обумовлені різноманітністю агропромислових груп, які вказують на властивості ґрунтів і впливають на урожайність сільськогосподарських культур. Зміни властивостей головних типів і підтипів ґрунтів в залежності від еродованості наведено у таблиці 2. Поправочні коефіцієнти до бонітету ґрунтів за ступенем еродованості визначені за даними В.П.Кузьмичова [2] і за крутизною схилів (таблиці 1-2).

Таблиця 1

Бонітет ґрунтів Поділля [за даними 1, 3]: (1 – зернові і технічні культури; 2 – група зернових; 3 – озима пшениця; 4 – кукурудза).

№ з/п	Ґрунти	Бали за врожайністю			
		1	2	3	4
1.	Сірі, темно-сірі:				
	Легкосуглинкові	67	72	76	66
	Середньо суглинкові	72	76	77	72
	важкосуглинкові та глинисті	75	78	82	76
2.	Чорноземи опідзолені:				
	Легкосуглинкові	82	83	86	80
	Середньо суглинкові	87	87	88	86

	важкосуглинкові та глинисті	88	88	86	91
3.	Чорноземи глибокі не еродовані:				
	Легкосуглинкові	95	93	99	80
	Середньо суглинкові	99	98	99	89
	важкосуглинкові та глинисті	100	99	100	90
4.	Чорноземи глибокі слабоеродовані:				
	Легкосуглинкові	85	85	85	69
	Середньо суглинкові	90	91	87	81
	важкосуглинкові та глинисті	90	89	86	79

Таблиця 2

Показники властивостей еродованих ґрунтів Західного Поділля

№ з/п	Типи і підтипи ґрунтів	Потужність профілю, см	Вміст гумусу, %	Запас гумусу, т/га	Поправочні коефіцієнти до бонітету на:	
					еродованість	крутизну схилів
1.	Сірі, світло-сірі лісові	46	2,1	98	–	
	слабо еродовані	35	1,8	59	0,75	0,5-0,4
	середньо- і сильно еродовані	19	1,4	36	0,65	0,3-0,2; 0,1-0,02
2.	Темно-сірі, чорноземи опідзолені	91	3,3	279	–	
	слабо еродовані	77	2,9	199	0,87	0,5
	середньо- і сильно еродовані	52	2,1	106	0,65	0,4-0,2; 0,2-0,02
3.	Чорноземи типові	111	3,7	384	–	
	слабо еродовані	85	3,1	228	0,90	0,5
	середньо- і сильно еродовані	71	2,0	125	0,63	0,4-0,3 0,2-0,02

Ґрунти Західного Поділля в певних районах забруднюються відходами промислових підприємств, тваринницьких комплексів, ферм, мінеральними та органічними добривами, пестицидами. Ступінь ураженості несприятливими природно-антропогенними процесами середній у північній частині досліджуваної території, вищий від середнього у центральній частині, високий у південних районах [2]. На території Поділля найбільш поширені ерозійні процеси, що обумовлено переважанням силових місцевостей. Темп розвитку ерозійних процесів змінюється у межах від 1,1 до 3,7 мм за рік, що у 10 разів перевищує максимально допустиму норму. Це призвело до того, що, наприклад, в Тернопільській області еродовано 391,4 тис. га (37%) сільськогосподарських угідь, з яких 80% – рілля. В територіальних громадах Західного Поділля велика кількість господарських угідь знаходиться на схилах більше 5 градусів крутизни. Це сприяє розвитку ерозії і ускладнює роботу техніки. Для частини сільськогосподарських угідь, які знаходяться на схилах крутизною більше 10° доцільне повне вилучення із використання під орні землі [1, 2].

В прикладних географічних дослідженнях встановлено наступну оцінку схилів за сприятливістю їх для використання у сільському господарстві. Виділяють шість класів схилів: 1) схили крутизною менше 0,5° – застій вологи, обмежена придатність для використання; 2) 0,5-2° – сприятливі для використання у сільському господарстві; 3) 2,1-5° – середньо сприятливі, можливий слабкий змив; 4) 5,1-10° – малосприятливі, середній

злив, виробництво тракторів на 15% нижче; 5) 10,1-20° – обмежена придатність для використання, неможлива машинна обробка, сильна ерозія; 6) схили крутизною більше 20° не придатні для землеробства. Оцінку придатності схилів для сільськогосподарських робіт проводять у наступних балах: 0,5-3° крутизни – 100 балів; 3-6° – 50 балів; 6-9° – 30 балів; 9-12° – 25 балів; 12-15° – 20 балів; 15-20° – 5 балів; 20-30° – 3 бали; 30-50° – 2 бали; більше 50° – 0 балів [1, 2].

Обмежуючим чинником використання сільськогосподарських угідь, який знижує їх продуктивність, утруднює обробіток – є кам'янистість. Загальна площа кам'янистих сільськогосподарських угідь у межах Західного Поділля відносно невелика і складає біля 48 тис. га. Загальна площа кислих ґрунтів становить близько 985 тис. га.

Висновки та пропозиції. Можна прослідкувати за показниками таблиць зменшення на 15-25% якості слабо еродованих ґрунтів. Для середньо та сильно еродованих ґрунтів характерне зниження бонітету на 35-40%. Використання схилів середньої крутизни в кінцевому випадку приводить до повного змиву гумусового горизонту. Територіальна диференціація бонітування залежить від співвідношення площі силових та вододільних типів місцевостей і урочищ. Загальна тенденція на всій території Поділля проявляється у зниженні бонітету ґрунтів під впливом активізації природних ерозійних процесів та в результаті антропогенної діяльності. Слід звернути увагу, що найвищі показники бонітету мають ґрунти Подільського Придністров'я, на території якого спостерігається найбільша інтенсивність ерозійних процесів. Тому тут цілком обґрунтованою є організація природних охоронних територій і рекреаційних зон для збереження природного стану родючих чорноземів найвищого бонітету.

Список використаних джерел:

1. Барановський В. А., Шищенко П. Г. Агроекологічна оцінка ґрунтів. К., 2002. 35 с.
2. Чернюк Г.В., Касіяник І.П., Любинська І.Б., Мисько В.З. Оцінка ландшафтів Хмельницького Придністер'я з позицій збалансованого природокористування. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія.* Спец. випуск: «Стале природокористування: підходи, проблеми, перспективи.». 2010. №1. Вип.27. С. 55-60.

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ У СТАРОКОСТЯНТИНІВСЬКІЙ МІСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

Єфремова О.О., Вознюк Р.О.

25efrem@gmail.com

Хмельницький національний університет

The article considers the problems and directions for optimizing the solid waste management system in the Starokostiantyniv municipal community in the context of military challenges. The necessity of modernizing the infrastructure for waste collection, transportation, and disposal, introducing geoinformation technologies, developing separate collection, organizing safe handling of military and construction waste, as well as strengthening environmental education and digitalization of management is substantiated.

Key words: *solid waste, waste management, military challenges, Starokostiantyniv community, environmental safety.*

Сучасний етап розвитку територіальних громад України характеризується посиленням екологічних викликів, серед яких однією з найгостріших є проблема ефективного управління твердими побутовими відходами (ТПВ). Неефективна організація